

A LÓ LEGELÉSE

Ócsag Imre

Egy kis ismertetés fél évszázadnyi kutatás és tapasztalat alapján nyújt tájékoztatást a kérdéssel kapcsolatos néhány közlemény összefoglalásaként.

A följegyzések szerint kb. 4000 évvel ezelőtt háziasították a lovat a Tigris és Eufrátesz vidékén. Az altáji népek lovai, így a magyaroké is, a keleti sztyeppeit változatból alakultak ki; utóbbi 130-147 cm-es magasságával, szívósságával, edzettségével, igénytelenségével és gyorsaságával kitűnt az európai népek lovai közül, az időjárás viszontagságait jól tűrte, istállót nem ismert. (ÓCSAG 1990).

A pusztázó népek minden rendű és rangú gyermekei már kiskorukban lovagoltak, először nyereg és kengyel nélkül (DIENES 1966). II. Endre, Erzsébet lánya alig 9 évesen ment férjhez Thüningiába, ahol mindenki megrökönyödésére jobban megülte a lovat, mint hasonló korú fiuk, férjéről nem is beszélve.

Anonymus említi Árpád szigeti letelepedését 907-ben és csikósai fejéül Sepel kun vezért rendelte. István király 1019-ben Csepel szigetén királyi ménest alapított. A XI.század keresztes hadai - hazánkon átvonulva - csodálkoztak a ménesek sokaságán (Anonymusra való hivatkozással HERMAN 1909).

A lófélék természetes tartásának fontosabb követelményei ÓCSAG (1992) szerint: az állat szabadon mozoghasson, ne tehessen kárt magában, levegőn, napfényen legyen, kellő legeléshez jusson; ez a legjövendősebb, legegészségesebb tartás. A vizsgálatok bizonyítják (KOVÁCS 1990) a legelő tartalmasabb voltát, mert egységnyi sz.a.-ban több táplálékot talál a jószág, mint a szántóföldi szalastakarmányokban. A legelőn az ultraibolya sugarak fokozzák a vérképzést, inaktíválják a baktériumokat, az infravörös sugárzás tágítja az ereket és élénkíti a vérkeringést (KOVÁCS 1990). Mivel a vér szállítja a tápláló anyagokat az egyes szervekhez (ÓCSAG 1961), az égéstermékeket felveszi, továbbá a hőszabályozásban, az immunológiai folyamatokban nélkülözhetetlen, célszerű a vér alkotórészeinek vizsgálata; az adatok felvilágosítást adhatnak az állatok teljesítményéről. Ha jó a szervezet O₂-ellátása, eredményesebb a szervek működése, az izommunka teljesítménye; az adatok felhasználhatók az ivadékvizsgálatoknál, az örökítőképeség megállapításánál (ÓCSAG 1956, 1958, 1966).

A fentiek miatt a legelő nemcsak értékes takarmány, hanem egyben lényeges élettér, ahol rendelkezésre állnak mindazok a hatások, amelyek az állatok életét kedvezően befolyásolják. Régebbi vélemények erősítik a legelés kedvező hatását: HENSCH (1901) a Mezőgazdasági üzemtan c. könyvében tanítja, hogy: Legeltetés nélkül egészséges,

normális testű állat nem nevelhető. Erőteljes kancákat, fedezésre alkalmas méneket és a csikók felnevelésére tágas legelőket feltételezve, a gazdálkodás e neme kis- és nagybirtokon sikertel folytatható. **TORMAY (1905)** az Általános állattenyésztés c. könyvében olvasható "A legelő a háziállatok természetes tartózkodási helye. A legelőn mozgékony lesz a csikó, tinó, erősödik a hátuk, lábaik, egészségesebbé, szívósakká válnak". **SURÁNYI és VILLAX (1930)** véleménye is valós a legelőről: "Egészséges, edzett, a betegségnek ellenálló állatok csakis legelőn nevelhetők. A mozgás, napfény, szabadlevegő, a változatos fű - amely a legtermészetesebb takarmányuk - eredményezi az egészséges fejlődésüket". **CSUKÁS (1952)** szerint "A legelés serkenti az anyagcserét, jobb az emésztés, hatékonyabb a felszívódás, a legelő fűve vitaminokban gazdag ... az állat edzettebb, betegségekkel szemben ellenállóbb lesz". Márpedig háziállataink közül a fizikai erejét hasznosító ló az, amelynek külső formája és teljesítménye szoros viszonyosságot mutat (**ÓCSAG 1958**). Másik tanulmányában (1960) "A ló a mesterkelt körülmények közül úgy kerül a legelőre mint a szanatóriumba, ... szervezete regenerálódik. A legelő nagy előnye, hogy a legelőn juttatja a csikót, a lovat természetes táplálékhoz, vitaminokhoz, napfényhez, mozgáshoz. A ló éhségét tömegtakarmánnyal kell kielégíteni, amelynek legegyszerűbb formája a legelt gyep".

A ló takarmánya

A ló legtermészetesebb táplálója a legelő. A melegvérűek 30-40 kg, a hidegvérűek 40-50 kg/nap fűvet legeljenek (**ÓCSAG 1971, 1983**). Adjunk ezen kívül 2-4 kg takarmányszalmát, vagy gyenge minőségű szénát a rendes bélműködés biztosítására. A ló legalkalmasabb takarmánya a réti széna, amely egyedül is fedezheti tápanyagigényét ... a napi takarmánya 18-19%-os rostot tartalmazzon. Az abrakok közül a legszívesebben fogyasztott a zab; polyvája alapos rágásra készíti a lovat, ezért jól értékesül. Az abrakok önetetésének sorrendjét itt mellőzzük (**ÓCSAG 1983**). A telivérű, félvérű és hidegvérű csikók 1,5-2 éves korukig alapként tetszés szerint legeljenek (**ÓCSAG 1963**). A kísérletek szerint a csikók maguktól összeállítanak egy takarmány-keverékarányt és azt megközelítően megtartják.

A ló sajátos szervezete teszi lehetővé a rostos takarmány és az abrak hatékony hasznosítását; az egyszerű gyomra 10-18 literes, vakbele 30-35 literes, és a szálatakarmányok feltárása itt és a vastagbélben következik be. A ló szilázszt is fogyaszt 30-50 kg-ot, a csikók 1,5-5 kg-ot naponta. Ivóvíz szükségletük 3 l/kg sz.a. és annak hőmérséklete 10-15°C legyen. Ha a lovak tetszésük szerint ihatnak, kevesebbszer keresik fel az itató helyet (**ÓCSAG 1960, 1983**).

Csikólegeltetés

Csikónevelés legelő nélkül olyan mint halgazdaság tó nélkül. A napi kihajtáskor éhesen menjen a csikó a legelőre; így tanul meg legelni. A csikók kialakítanak maguknak egy

legelési rendszert, amely "fiziológiai óráként" működik; kora hajnaltól délelőttig (kb. 4-5 óráig) és délután 16-17 órától sötétedésig legelnek, délben pihennek. Nyáron az éjszakát a legelőn lévő karámban, fészerben töltse a csikó (ÓCSAG 1983, 1992a).

A jól fejlett váfasztási csikókat egy idős kancával engedjük legelőre, így hamar feledik anyjukat és megtanulnak legelni. Az esőtől ne féltjük a lófélét, csak mozgását ne korlátozzuk. A ló - a legkényesebb fajta is - megszokja fokozatosan a hideget, tömött, hosszabb szörköntűst növeszt. Különösen hidegben ne korlátozzuk a ló mozgását. Vegyük tudomásul, hogy a hideg istállóban az ember fázik és nem a ló (ÓCSAG 1983, 1987).

Egyesek panaszzolják, hogy a lovak, csikók rágják a karámfát, az élőfák kérgét. Tengelicen, 10 éven át végzett megfigyelés szerint, ha a lófélé rendszeresen jól lakik, nem bántja sem a karámfát, sem a fák kérgét. Amikor a gondozó beteg volt és nem volt megfelelő a csikók rostonenyisége, lehántották a fakérgét, így kielégítették rostonenyiségüket (ÓCSAG 1960, 1983). A sportcélú csikónevelés sem nélkülözheti a legelést. Még a 2,5-3 éves kor között is mód van, és igen hasznos a ménes előtréning szerinti legeltetése (ÓCSAG 1996).

Vágócsikó

A gépesítés kiszorította a lovak nagy részét a mezőgazdasági munkából, a lótenyésztésben arány- és irányváltozást okozott (ÓCSAG 1969). Jelentős csikófelesleg mutatkozott, amelyet vágócsikóként értékesítettünk. A piac kívánsága: 7-9 hónapos korra 300-400 kg élősúly. Erre legjobban beváltak a hidegvérű sodrott, nóniusz, tömeges magyar ló kancáinak zömök, széles formát mutató, hidegvérű mén után nevelt csikói. A hidegvérű csikókkal napi 1-1,5 kg, a melegvérűekkel 0,7-1 kg-ot lehet elérni. Ekkor a takarmányuk fehérjekoncentrációja 14-16% (ÓCSAG 1971). BODÓ és Társai (1991) összehasonlították a legelőn lévő kancák és anyatehenek növedékállatainak súlygyarapodását. A hároméves kísérlet átlagában a borjak választási súlya 241 kg, az azonos korú csikóké 334 kg volt, közel 40%-kal több.

A csikóhúst kedvelő országok (Belgium, Hollandia, Franciaország, Olaszország, Svájc) szívesen vásárolnak vágócsikót, amelyért többet fizetnek, mint a vágómarháért (ÓCSAG 1960, 1971). A vágócsikó új ágazatnak tekinthető, amely gazdaságosabbá teszi lótenyésztésünket és valamelyes jövedelemhez juttatja a gazdákat. A vágócsikó akkor lesz igazán gazdaságos, ha legeltetjük, szerény beruházással kiváló minőségű árut termelünk a vegyes fűvű legelőn.

Minden állatnak kedvező a legeltetés; a lóféléknek a vegyes fű legelése és a korlátozás nélküli szabad mozgása - belcérte a vágót is - alapvető.

Irodalom

- CSUKÁS, Z.: 1952. Takarmányozástan. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest; 1-348.
- DIENES, I.: 1966. A honfoglaló magyarok, lószerszámának néhány tanulsága. Archeológiai Értesítő. Budapest; 93. 208-234.
- HENSCH, Á.: 1901. Mezőgazdasági Üzemtan I-II. Czéh Nyomda. Kassa; 1-246.
- HERMAN, O.: 1909. A magyarok nagy ősfoglalkozása. Hornyánszky Nyomda. Budapest; 1-409.
- KOVÁCS, F.: 1990. Állathigiéna. 3.kiadás. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest; 1-601.
- ÓCSAG, I.: 1956. A tenyészcsoportok örökítőképségének megállapítása a versenylov tenyésztésben. Állattenyésztés. 5/1. 1-46.
- ÓCSAG, I.: 1958. Adatok a lófajtáink ivadékvizsgálatához, különös tekintettel a külső formára. Agrártudományi Egyetem Mg.Kar.Közl. Mezőgazdasági Kiadó. 1959. 73-92.
- ÓCSAG, I.: 1961. A versenylovak teljesítménye és a vér alkotórészeinek változása közötti összefüggés. Agrártudományi Egyetem Mg.Kar Közl. 81-87.
- ÓCSAG, I.: 1963. A csikók önválogatós és önetetős takarmányozási vizsgálata. Agrártudományi Egyetem Mg.Kar Közl. 127-138.
- ÓCSAG, I.: 1966. A versenylov fajtájú tenyészmének ivadékvizsgálatának hazai módszere. Gödöllő. Kandidátusi disszertáció. I.kötet. 1-178. II.kötet. melléklet.
- ÓCSAG, I.: 1969. A vágócsikó. Mezőgazdasági Világirodalom. 11/3. 238-241.
- ÓCSAG, I.: 1971. Lótenyésztés. Állattenyésztési enciklopédia (szerk.: Horn A.) Mezőgazdasági Kiadó. Budapest; 3.kötet. 179-301.
- ÓCSAG, I.: 1983. A lótaratás és csikónevelés kérdései. Állattenyésztési technológiák és az etológia. Egyetemi jegyzet. DATE kiadvány. Debrecen; 308-322.
- ÓCSAG, I.: 1987. A lóistálló hőmérséklete és relatív páratartalma télen. ATK Közleményei. Gödöllő; 195-198.
- ÓCSAG, I.: 1990. Kis magyar lovaskönyv. Ko-Libri Kiadó. Budapest; 1-182 + mell.
- ÓCSAG, I.: 1992a. A csikónevelés technológiája. DGYN 10. DATE. Debrecen; 199-204.
- ÓCSAG, I.: 1992. A lófélék természetes tartása. Természetes Állattartás. DATE kiadvány.
- ÓCSAG, I.: 1996. A gazdasági ló. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest; 1-236.
- ÓCSAG, I. - FEHÉR, D.: 1976. Lótenyésztés. Állattenyésztés II.köt. (szerk.: Horn A.) p: 337-489.
- ÓCSAG, I. - SZIDNAINÉ CSETE Á.: 1986. Lóra gyerekek. Voltizsálás. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest; 1-160.
- SURÁNYI J. - VILLAX Ö.: 1930. Rétek és legelők termőképességének fokozása. Passas Kiadó. Budapest; 1-51.
- TORMAY B.: 1905. Általános állattenyésztés. Pátria Nyomda. Budapest; 1-273.

Szerző címe: Prof.Dr. Ócsag Imre, a mezőgazdaságtudomány doktora
Hungary, 1014, Budapest, Úri u.68.